

Առնական հոլովով կառուցվածքների դերը Գրիգոր Նարեկացու *Մատեան Ողբերգութեան* գրքի իմաստաբանական կառույցի մեջ և դրանց թարգմանական համարժեքները լատվերենում

Valda Salmina 2008
University of Latvia
valda.salmina@inbox.lv

Պոետիկական լեզվին բնորոշ պարկերավորությունն ու սեղմությունը նպաստել են սեռական հոլովով առգոյականական (ադնոմինալ) կառուցվածքների լայն ու բազմաֆունկցիոնալ կիրառմանը (Noun –Noun gen.) Գրիգոր Նարեկացու «Մարեան Ողբերգութեան» գրքում: Սեռականը, որպես քերականական հարուստ իմաստավորումներ ունեցող հոլով ("hard worked" case), ինչպես նշում է Մուլը, փարբեր մեկնաբանությունների տեղիք է փալիս, պահանջելով թարգմանչից համարեքստի և բաղադրիչ բառերի իմաստներինների մանրակրկիտ քննություն: Բանաստեղծական տեքստի ընկալումն ավելի բարդացնում է հեղինակի մերաֆորիկ արտահայտչաձևը. պոետիկական հասկացությունների նրա ինքնարիպ համակարգը, որը մի կողմից հերևում է Աստվածաշնչի ավանդույթին, մյուս կողմից, սակայն, տեղ է թողնում ազատ ստեղծագործության՝ ոչ միայն նոր բառերի, բառաբարդությունների, այլև անսպասելի բառակապակցությունների ստեղծման: Վերջինները հաճախ արտահայտված են առգոյականական սեռականով:

Քերականական կառուցվածքները, ինչպես և լեքսեմները, կարող են լինել բազմիմաստ և փարբեր կոնտեքստներում փարբեր իմաստներով գոծածվել: [B310]

Daniel B. Wallace–ը նշում է, որ սեռականով կազմված N-Ng գոյականական կառուցվածքը իրենից բառային -շարահյուսական կարգ է ներկայացնում: Այսպիսի բառակապակցության մեջ սեռական հոլովով դրված գոյականը բառակապակցության ստորադաս անդամ (depended noun of collocation - nomen rectum) է, որը լրացնում է նրա հետ կապված գոյականը՝ բառակապակցության գերադաս անդամը, արտահայտելով զանազան հարաբերություններ. սրացականութուն՝ պարկանելություն, հարկացում, վերաբերում, սերում/ծագում, ամբողջի և մասի հարաբերություն, պարճառ, փարածական, ինդրային, ենթակայական և այլ ավելի սպեցիֆիկ իմաստներ: [P 357]

Թեև մենք Մարեանում առգոյականական սեռականների գործածության հաճախականության հաշվարկ չենք կատարել, սակայն կարող ենք ասել, որ Նարեկացու բանաստեղծական ոճին հարուկ քերականական զուգահեռությունը՝ նմանաձև բառ

ակապակցություններ շարելու փակփակ նպատում է առգոյականական սեռականների կուրակմանը մեկ գլխի սահմաններում:

Մեր զեկուցման նպատակն է ցույց տալ սեռականով կազմված գոյականական կառուցվածքների մեկնաբանական և թարգմանական հնարավորությունները, հիմնվելով բառակապակցությունը կազմող բառերի բառիմաստային հարկությունների և մոտակա համարեքսի քննության վրա: Սեռականների դասակարգման մեթոդիկան վերցրել ենք Daniel B. Wallace – ի աշխատությունից *Greek Grammar Beyond the Basics. An Exegetical Syntax of the NT*. Zondervan Publishing House. 1996

Տեքստի մակերեսային կառուցի քննություն

Թարգմանական աշխատանքի առաջին փուլերից մեկն է տեքստի մաքերեսային կառուցի քննարկումը՝ քերականական կառուցվածքների առանձնացումը, ֆորմալ քերականական կողմի և իմաստաբանական կառուցվածքի համաձայնեցումը: Առգոյական սեռականների դեպքում դա նշանակում է՝ պարզել, թե ինչպիսի տրամաբանական հարաբերություններ են առկա բառակապակցության անդամների միջև:

Թարգմանության տեսաբաններ J.Beekmanը և J. Callowը իրենց *Translating the Word of God* աշխատանքի մեջ, որը յուրահատուկ ձեռնարկ է Աստվածաշնչի թարգմանիչների համար, հեղինակներն առաջարկում են տեքստի խրթին տեղերի, այդ թվում առգոյականական սեռականների մեկնաբանության համար կիրառել պրոպոզիցիանների (լիակարար արտահայտությունների) մեթոդը, այն է՝ բառակապակցությունների իմաստն ու դրանց անդամների հարաբերություններն արտահայտել շրջաբանությամբ՝ այնպես որ **գործողությունը** արտահայտվի միայն բայերով, խնդիրները՝ գոյականներով, **վերացականությունը**՝ ածականներով, մակբայներով, **վերաբերումը**՝ հարաբերությունը խնդիրների, գործողությունների, վերացականության միջև՝ վերջածանցներով, կապերով/ նախդիրներով, հերադրություններով: [B 63]

Այս մեթոդն առանձնապես արդյունավետ է այն դեպքերում, երբ առկա են անհամապատասխանություններ քերականական իմաստի և բառիմաստի (սեմանտիկ իմաստի) միջև: Այսպես՝ բայակազմ վերացական գոյականները մի կողմից պատկանում են խնդիրների դասին գոյականին հատուկ քերականական հարկանիշներով, բայց արտահայտում են գործողության իմաստ: [B310]

թողութիւն պարտուց՝ պարտքերը [պիտի] թողնվեն [Աստծո կողմից]

բխումն արտասուաց՝ արտասուքը բխում են [մեղանշողի աչքերից]

Բայց կամ անհանդիմ կազմված գոյականներն իրենց հարուկ կապակցության եղանակով, այնպիսի տրամաբանություն կարող են թողնել, թե խոսքն է առարկայի կամ մարդու մասին: Առաջին դեպքում գործ ունենք հասկացության առարկայացման /օբյեկտիվիզացիայի/, երկրորդ դեպքում՝ անձնավորման /պերսոնիֆիկացիայի/ հետ : [B 250]

Թարգմանչական աշխարհային հաջորդ քայլն է իմաստային միավորների քննությունը՝ այս դեպքում

սեռական հոլովով կազմված առգոյականական բառակապակցության մեջ մտնող կենտրոնական և պերիֆերիկ հասկացությունների քննությամբ՝ պիտի պարզվի թե՛

ինչպիսի իմաստաբանական բաղադրիչներից է կազմված տվյալ հասկացության կորիզը / խնդիր, գործողություն, վերացականություն , վերաբերում /

ինչպիսի հարաբերություններ հասկացություններն արտահայտում են բառակապակցության մեջ (գործողության պրոպոզիցիայի դեպքում՝ ագենս, պարիենս, ռեցիպիենս, գործիք, գործողության օբյեկտ)

Բառակապակցության բաղադրիչների խոսքի մասային պարկանելությունն արտահայտելու ենք լարիներեն մեծատառերով:

= նշանից հետո տալու ենք թարգմանական համառոտագրված արևելահայերեն և լարվերեն, բաղադրությունները դրվելու են [...] ի մեջ, բաղադրության ու բառակապակցության բաղադրիչները միացվելու են + նշանով:

ձայն աղաղակի = աղաղակի ձայն = gaudiu balss

N + Ngs = Ngp + N

Հասկացության կենտրոնական բաղադրիչը – “*ձայն* ” (balss) բառը օբյեկտ է, պարկանում է վերացական բառերի դասին:

Հասկացության պերիֆերիկ բաղադրիչը - աղաղակ (troksnis) բառը ունի թանձրացական իմաստ, արտահայտում է զգայական ընկալումներում տրվող հարկանիշ:

Երկու բաղադրիչների համար ընդհանուր է հնչելու հարկությունը: Սեռական հոլովով դրված բառակապակցության գերադաս անդամի լրացումը որակավորում է հասկացության կենտրոնական բաղադրիչի բառիմաստը:

աղաղակ գոչման = գոչում = brēkšana

N + NVSTgs = NVST

Հասկացութեան կենտրոնական բաղադրիչը – աղաղակ (troksnis)

Հասկացութեան պերիֆերիկ բաղադրիչը – գոչումն (brēkšana) արտահայտում է գործողութեան իմաստը:

Բառակապակցությունը կազմող բառերը թանձրացական իմաստ ունեն , արտահայտում են զգայական ընկալումներում տրվող հարկանիշ, հոմանիշներ են, կարարում են ոճարտահայտչական ֆունկցիա, խոսքն ավելի արտահայտիչ դարձնելով :

Թարգմանական պրակտիկայի մեջ կարելի է նկատել երկու հոմանիշ բառերի՝ հասկացության բաղադրիչների պահպանում, դրանք միության գծիկով մեկ հասկացության մեջ միավորելով: Այդպես է վարվում Վազգեն Գևորգյանը Մարեանի իր թարգմանության մեջ՝

84. աղերս աղաչանաց – աղոթք - աղաչանք (Գ)

N + NVSTgs = [N + NVST]

110. բժշկութիւն խայթմանց խածուածոց – բժշկութիւն խայթ - խածոտումներից (Գ)

NVST + NVSTgp = NVST + [N + NVSTablpl]

Իմաստաբանական հարաբերությունների տեսակներ

(սեռականի տարատեսակներ)

Սեռականով կազմված գոյականական կառուցվածքները հնրավոր է շոջաբանել գործողության կամ վիճակի պրորոգիցիայով:

J.Beekmanը գործողության պրորոգիցիայով արտահայտվող բառակապակցությունները բաժանում է երկու խմբի՝

վերացական գոյականով ներկայացված՝ հստակորեն արտահայտված գործողության բաղադրիչ պարունակող կառուցվածքներ,

գործողության մասին իմպլիցիտ տեղեկություն պարունակող կառուցվածքներ /իմպլիցիտ իմաստը հնարավոր է վերականգնել, մութիկ համարեքստի հիման վրա/ : [294B]

Սեռական հոլովով կազմված գոյականական բառակապակցությունները, որոնք հնրավոր է շրջաբանել գործողության արորոգիցիայով՝ լինում են բազմիմաստ, կարող են, անգամ, հակադիր իմաստներ ունենալ:

The Noun – Noun gen. construction is used to compress a number of different sentence types (such as subject – predicate nominative, transitive verb – direct object, subject – transitive verb, etc.) [W112]

Ենթակայի սեռական `Subjektiv Genitive (agens) NVST + Ng

NVST + Ngp = Ngp +N/ NVST

բխումն արորասուլաց – *asaru straumes*

Շրջաբանություն՝ արորասուլքը առար թափվում է asaras plūst

կայթուածք աչաց – *acu tecēšana, met. raudāšana*

Շրջաբանություն՝ արցունքները կայթում, հոսում են աչքերից asaras tek

խռովութիւնք ամբոխից – *pulku dumpošanās, sacelšnās*

Շրջաբանություն՝ ամբոխները խռովվում, ելնում են կռվի

pulki dumpojas, ceļas cīņai viens pret otru

խնդրի սեռական, Objektiv Genitive (patiens) NVST + Ng

NVST + Ngp = Ngp + NVST

բժշկութիւն վիրացու – *brūču dziedināšana*

Շրջաբանություն՝ իմ վերքերը պիրի բուժվեն

բժշկութիւն հոգւոց – *dvēseļu dziedināšana*

Շրջաբանություն՝ [մեր] հոգիները պիրի բուժվեն, փրկվեն

թողութիւն պարորուց – *grēku [parādu] atlaišana*

Շրջաբանություն՝ [Ասորված] կթողնի [մեր] պարտքերը

67. *տուխ պարգեւաց – balvu devējs*

Շրջաբանություն՝ դու փախես [մեզ՝ մարդկանց]պարգևներ

դարախագս Նինուէի – es, Ninives tiesnesis

$N + Ngs = ppr Ngs + N$

Շրջաբանություն՝ ես նման եմ այն մարդուն, որը դարապարտեց նինվեացիներին

Ենթակայի սեռականը դժվար է տարբերել խնդրի սեռականից այն դեպքերում , երբ առ գոյականական կառուցվածքի բաղադրիչներից մեկը բայական գոյական է, քանի որ այսպիսի դեպքերում հնարավոր են հակադիր մեկնաբանություններ :

Քրիստոսի փրկութիւն՝ Քրիստոսի [բերած]փրկագործութիւնը – Kristus [dāvātā] glābšana

Անջատման սեռական Ablative Genitive [G. of Separation out of, away from, from] NVST + Ng

$NVST + Ngp = NVST + from + Ndatp$

մաքրութիւն յանցանաց – šķīstīšana no grēkiem

Շրջաբանություն՝ մենք պիտի մաքրվենք [մեր] հանցանքներից

արձակումն մեղաց կապանաց – atbrīvošana no grēka važām

$NVST + Ngp + Ngp = NVST + from + Ngs + Ndatp$

Շրջաբանություն՝ մենք պիտի ազատվենք մեղքի կապանքներից

Նպատակի սեռական G. of Destination (destined for)

15. *ձոր վրեժխնդրութեան – atriebības aiza*

$N + NVSTgs = NVSTgs + N$

Շրջաբանություն՝ ձորը, որտեղ Ասորված դարեց հեթանոս ազգերին, պիտի դարի մեղավորներին

հասրիչ հոգւոց հաց – hաց հոգին հասրող (Գ)

$NVST + Ngp + N = N + Nacc + Partact;$

spēcinošā **dvēseļu** maize

NVST + **Ngp** = **Partact** + **Ngp** + N

Շրջաբանություն՝ հացը, որը հաստում է հոգին

92. *զղջումն կամաց – զղ ջման կամք grēkžēlas griba*

NVST + **Ng** = NVSTg + N

Շրջաբանություն՝ դուք պարրասր եք զղջալ ձեր արածի համար

Մասնակցության սեռական [G. of Association - in association with]

Բառակապագության գլխավոր անդամը արտահայտում է մասնակցության իմաստ

23. *պարծակլիցս Սողոմայ – es, Sodomas līdzvaininieks*

N + **Ngs** = *ppr* **Ngs** + N

Շրջաբանություն՝ ես արժանի եմ նույն պարժին, ինչ և կործանված Սողոմի բնակիչները

77. *կցորդ մեծ գիրական կարեաց համայնից – ikviena vajadzību līdzinātājs*

N + **AdjVST** + **Ngp** + **Prgp** = **Prsg** + **Ngp** + NVST

Շրջաբանություն՝ դու շար լավ գիրես բոլորի կարիքները

Բնութագրության սեռական Descriptiv Genitive [characterized by, described by]

Սեռականով դրված բառը բնութագրում է բառակապագության գլխավոր անդամը համեմարաբար ազար կերպով: Այսպիսի բառակապագության իմաստը կարելի է շրջաբանել երկրորդական նախադասությամբ:

25. *քաղաք դրաւջելոց – elku pilsēta*

N + **Ngp** = **Ngp** + N

Շրջաբանություն՝ քաղաքը, որտեղ պաշտում էին դևերին

15. *ձոր վրեժխնդրութեան – atriebes aiza*

N + **NVSTgs** = **NVSTgs** + N

Շրջաբանություն՝ ձորը, որտեղ Ասրված դարեց հեթանոս ազգերին

Պատճառի սեռական Genitiv of Source or Origin [out of, derived from, dependent on]

19. առիթ *վնասուց բազմաց տոկոսաց*

Tur atradīs mani vainīgāku grēku grēkos

N + Ngp + Adjgp + Ngp = Adj komp. + [NgNlokp]

Շրջաբանություն՝ Աստված ինձ պիտի վնասապարտ գտնի իմ բազմատոկոս մեղանշումներով :

Արդյունքի սեռական Genitive of Product [wicht produces]

55. *հրեշտակ խաղաղութան - miera eņģelis*

N + Ngs = Ngs + N

Շրջաբանություն՝ հրեշտակը, որը արարում է խաղաղություն [ձեր մեջ], the Angel who produces peace [in you]

72. *սիտիանաց լուր - mīrinātāja vēsts*

սիտիանքի ~, սիտիարար ~ .

NVSTg + N = NVSTg + N = Adj+ N

Շրջաբանություն՝ լուրը, որը սիտիում է, սիտիանք է բերում

65. *կենաց պարգևի տիեզերաց - Tu, kas Visumam dzīvību devi*

Շրջաբանություն՝ դու պարգևել ես կյանք [ամբողջ] տիեզերքին

չուր *կենաց - dzīvais ūdens* **N + Ngs = Adj + N**

Շրջաբանություն՝ ջուրը, որը կենդանացնում է

Մակբայական սեռական Adverbial G./

Չնի սեռական

31. *կերպս ձուռց քարից - mans apveids - odzes ola*

Npr.suf. + Ngp + Ngp = Ppr. N - Ngs + N

Շրջաբանություն՝ ես քարբի ձվի կերպարանք ունեմ

37 *լրութեամբ քաւութեան – tīrs no grēka*

NVST instr. + NVSTg = Adj + from + Ng

Շրջաբանություն՝ մեղքերս պիտի լիովին քավվեն

կատարյալ քավությամբ (Գ), լիովին քավված (Խ)

Ժամանակի սեռական

յաւուր պատերազմի – cīņas dienā

Շրջաբանություն՝ «պատերազմի օրն» Ժողովող. Ը. 8

Սեռական հոլովով կազմված գոյականական բառակապակցություններ, որոնք հնրավոր է շրջաբանել վիճակի պրորոգիցիայով`

Սրացական սեռական Possesive G.[belonging to, possessed by]

119. *սպանողին մթեր լցեալ– սպանողի մթերանոցն է լի (Խ), մահ կտրածողի մթերանոցը լցված է բերքով (Գ)*

Part.praes.g + N + Part praet. = Part.praes.g. + N + Verbpraes. + adv/part.

bagātos krājūmus esmu atdevis slepkavam

Part.praes.g + N + Part praet. = Nacc + Verbpraes. + **Ndat**

պահողին գանձ կսարեալ – պահպանողի գանձը կողոպտված (Խ), կողոպտված է գանձ ն սրեղծողի (Գ)

gavētāja dārgumus [esmu] izlaupījis

Մասի սեռական Partative Genitive [which is a part of]

142. *ոչ խորտակեցեր գոասրակ քազկիս – nesatrieci manu roku pirkstus*

ոչ մանրեցեր զոսրս իմոց մատանց – nesalauzi manu pirkstu kaulus

Որոշի հարկացուցի սեռական`Attributive Genitive (Hebrew G., G. of Quality)

արտահայտում է որակական հատկանիշ, ինչպես և համապատասխան ածականը, , բայց ավելի ցայտուն կերպով:

"... expresses quality like an adjective indeed, but with more sharpness and distinctness" [...]

Nadj +N = Adj +N

49. ընդ անզարդության երկայնջու սեռության գունոյս – անզարդ սկսույր երկայթի արեղակ (Գ) manis, izvirtušā, *necilo melno dzelzi* [mijot pret]

38. դարձայց... պրդոյն երանութեան որայիցն բարութեան – դառնամ... ընդիր խրճերի երջանիկ բերքով (Գ), դառնամ ... բարի որանների երանական արդյունքով (Խ) 1ai atgriežos ... ar *raženo* labības kūļu *svēti*go velti

57. մաքրության հոգի – մաքուր հոգի

dvēseli *tīru*

Պարունակության սեռական , G. of content [full of, containing]

67. բաժակ բերրության – *svētibas* kauss

Շրջաբանություն՝ բաժակը բերրությամբ լի

(2) Սկզբնաղբյուրի լեզվի մեջ պարունակվող բովանդակության արտահայտումը թարգմանության լեզվի միջոցներով

Միշտ չէ, որ բառը մեկ լեզվից մյուսը թարգմանվում է մի բառով. հաճախ բառակապակցությունը պահանջում է բառակապակցության կամ միայն ձևային կիրառում: Բառով արտահայտած հասկացությունը թարգմանական պրոցեսում պահպանվում է, բայց ձևային քերականական կողմը կարող է ենթարկվել էական փոփոխությունների: [312B].

1. *տեսնողը գաղտնեաց* = *գաղտնարես* (Գ), tu, kas apslēpto redzi = *slēpto redzošais*

Part. act + **Ngp** = **Adj**[NST + VST]; = **Part.akk.** + Part.act

Վ. Գևորգյանի կարարած արևալուսաբան թարգմանության մեջ առգոյականական բառակապակցությունն արտահայտված է գոյականական արմարից և բայարմարից կազմված բաղադիր ածականով, լարվերեն թարգմանության մեջ՝ երկրորդական նախադասությամբ կամ բառակապակցությամբ:

88. *թողութիւն պարտուց - անպարտ (Գ), grēkatlaide*

$$NVST + Ng = Adj[an + VST] = [NST + N]$$

Վ. Գևորգյանի կարարած արևլահայերեն թարգմանության մեջ առգոյականական կապակցությունը արտահայտված է բայարմարից կազմված **ածականով**՝ վերացական գոյականի հասկացական բովանդակությունը հայերեն արտահայտված է **ան ձևությամբ** , սեռականով դրված գոյականը՝ **բայարմարով**: Լարվերենում՝ առգոյականական կապակցությունը թարգմանվել է **բաղադիր գոյականով**:

65. *կենաց պարգեւի տիեզերաց = կենսապարգեւ համայն տիեզերքի (Գ)*

$$Ngp + Npr. suf. + Ngp = [N + a + N] + (Adj) + Ngs$$

Վ. Գևորգյանի կարարած արևլահայերեն թարգմանության մեջ առգոյականական բառակապակցությունը արտահայտված է գոյականական արմարից կազմված **ածականով**, լարվերենում այս բառակապակցությունը շրջաբանված է հարկացուցչի երկրորդական նախադասությամբ՝

tu, kas visumam dzīvību dāvā

Ppr, Rpr + Ndat + Nacc + Vpraes

Երբեմն բառի իմաստային երանգներն արտահայտվում են լրացուցիչ հոմանիշ բառով, ինչպես կարելի է տեսնել լարվերեն թարգմանության մեջ

2. *հուր թախծութեան = թախծի կրակ (Գ), bēdu un izmisuma/izmisas liesmas*

$$N + Ngp = Ngs + N; = Ngp \text{ un } Ngs + N$$

Թեև գոյականական կառուցվածքներ կազմելու հնարաւորություն ունեն բոլոր լեզուները, սակայն միշտ չէ, որ հնարավոր է վերացական գոյականն արտահայտել հենց վերացական գոյականով: Եթե թարգմանության լեզվում համապարասխան համարժեք գոյական չկա, ապա համապարասխան հասկացությունը արտահայտուում է բայով կամ **ածականով**:

Նկարելի է, որ Մարեանի արևլահայերեն թարգմանություններում *արրիբուտիվ* սեռականը սովորաբար թարգմանել են **ածականով**: Այսպես հաճախ է վարվել Վ. Գևորգյանը՝ վերացական գոյականի իմաստը դարձնելով բաղադիր **ածականի մաս**, որը և որակավորում է տվյալ հարկանիշը:

զարդ փառաց – զարդ վայելչափառ (վայելուչ + փառ) (Գ)

$$N + \text{Ngp} = N + [\text{Adj ST} + a + \text{NST}]$$

Լարվերեն թարգմանության մեջ Ասրվաձաշնչի թարգմանության լեզվի ազդեցության տակ այսպիսի մերաֆորիկ արտահայտություններում պահպանել ենք սեռականը:

$$\text{slavas rota Ng} + N$$

2. 1. Վերացական գոյականների արտահայտումը թարգմանության մեջ

2.1. 1. Ածականից կազմված վերացական գոյականներ **-իւն** վերջածանցով

104. շու նշ *կենդանութեան – կենդանի* շու նշ (Պ)

$$N + \text{Ng} = \text{Adj} + N$$

dzīvības dvaša

$$N + \text{Ng} = \text{Ng} + N$$

81. քահանայական երջանկակրոն *ընթրութեանց – քահանաներին, ընթիր ու մարուր* (Պ) *priesteriem, šķīstiem un izredzētiem*

$$N + \text{Adj} + \text{NVSTgp} = \text{Ndat} + \text{AdjVST} + \text{Adj}$$

priesteriem, šķīstiem un izredzētiem

$$N + \text{Adj} + \text{NVSTgp} = \text{Ndat} + \text{Adj} + \text{AdjVST}$$

155. *ընդունայնութեան գնացիւք – անմիտ ընթացքով (Խ), ու նայն վարքով* (Պ)

$$\text{Ng} + \text{Ninstr} = \text{Adj} + \text{Ninstr}$$

neprātam nodevos

$$\text{Ng} + \text{Ninstr} = \text{Ndat} + \text{V1p}$$

109. չկա բժշկութիւն բազմավրանգ *սասրկութեան վիրացս = չկա բուժում սասրիկ վերքերիս, անողջանալի ու բազմավրանգ* (Պ)

$$N + \text{Adj} + \text{Ng} + \text{Ngp pr.suf.} = N + \text{Adj} + \text{Ngp pr.suf.} + \text{Adj} + \text{Adj}$$

nav zāļu manām bīstamajām un ļaunajām vainām

$$N + \text{Adj} + \text{Ng} + \text{Ngp pr.suf.} = \text{Ppr.g} + \text{Adjdat} + \text{Adjdat} + \text{Ndat}$$

50. *ցույցք առաքինութեան – որ օրինակ է առաքինութեան*

Առգոյականական սեռականը թարգմանվել է հարկացուցչային նախադ. ասուլթյամբ՝

$$NVST + Ng = \text{Relat.pr.} + N + \xi + Ng$$

2. 1. 2. Բայարմարից կազմված վերացական գոյականներ -իւն վերջածանցով

ծխոյն բարդութեան – *ծխով բարձրաբարդ (Գ)*, ~ *ամենաուշար (Խ)*, *dūmu mutuļi*

$$Ng + NVSTg = N \text{ instr.} + [Adj + a + VST]; N \text{ instr.} + [Adv + Adj]; Ngp + NVST$$

բարդեմ – *compono, congero*; շեղջակուրել, կուրակել

2. 1. 3. Բայարմարից կազմված վերացական գոյականներ -ումն վերջածանցով

դարասւրան հարուցման - *atmaksas tiesa*

$$N + NVSTg = NVSTg + N$$

անընդիր կրթութեան վայելման լուսոյ – *neesmu gaismai derīgs*

$$Adj + NVSTg + NVSTg + Ng = V3p + Ndat + Adj$$

45. ըստ մաղթանաց գոչման ասողին = ինչպես ասողն է գոչել աղոթքով (Գ)

$$\text{prep.} + Ngp + Ngs = V3p + N \text{ instr.}$$

Genitivu virkne (Genitiv Chains)

19. առիթ *վնասուց բազմաց տոկոսեաց*

$$N + Ngp + Adjgp + Ngp$$

arrit'	vnasuc'	bazmac'	tokoseac'
arrit' = patcharr gortsi	patzhi patcharrneri/ meghkeri	bazum	tokosneri

iemesls (rīkoties)	iemesli (sodīt), vainot/		
	grēku	daudzu	procentu

Parafrāze: Esmu devis iemeslu sevi sodīt lielā grēku parāda dēļ.

Այսպես կարող ենք առանձնացնել երկու պրոպոզիցիաներ՝

առիթ *վնասուց* – *վնասապարտ* (Գ) – tāds, kam pienākas sods (paciens)

$N + Ngp = [N + a + VST]$

վնասք *բազմաց տրկոսեաց* – *բազմատրկոս մեղանչումներ* - daudzprocentu grēki (Գ);
մեծապես ծանր հատուցումներ - ļoti smaga atmaksa/sods (Խ)

$N + Adjgp + Ngp = [AST + a + N] + N = Adv + Adj + Ngp$

Գտնելով ինձ *վնասապարտ* իմ *բազմատրկոս* զանազանակերպ *մեղանչումներով* (Գ)

Որը ենթակա պիտի գտնի ինձ, մեծապես *ծանր հատուցումների*, այն *բազմապիսի մեղանչումների համար* իմ բոլոր... (Խ)

ենթակա գտնել *ծանր հատուցումների* – tikt pakļautam smagam sodam, tikt smagi sodītam

Լարվերեն թարգմանությամբ՝

Tur atradīs mani *vainīgāku grēku grēkos*, no kuriem katrs ir neizpērkams ...

Adj komp + [Npg + Nlok.]

առիթ

arrit' [H 305] (1) Probubus, consiliator

arrich, arrogh yev berogh; patchar 1-in kam midjnordakan, barekhos, arradjnord

Vedējs, starpnieks, vadonis

(2) Mediator, Cosiliator sum, cosilio (stapnieks no pašu vidus - aizbildnis)

(3) Medius, medium, **causa**

midjoc', satar (**patcharr**) **gortsi** – rīcības izraisītājs, cēlonis

վնաս

vnas [H 828] – amenayn inch' vor bere zrkans kam tugans

vnas = (1) tuyzh, zrkanq (hakarrak shahu yev ogti) - kaitējums, zaudējums

(2) aniravuthyun, hanyanc'ank', **meghq**, charik – nelikumība, noziegums, grēks, ļaunums

(3) nshanak kam **patchar** yev patcharanq yancavoruthean yev **patzhavoruthean (culpa, causa) vaina**

Կարելի է ասել, որ Նարեկացու կողմից առգոյականական սեռականների լայն կիրառմանը նպաստել են ոչ միայն Ասրվածաշնչի թարգմանության լեզուն և ոճը, ինչպես ոչ միայն սեռական հոլովին հարուկ բազմիմաստությունը: Նարեկացու տեքստում խնդրո առարկա տարածված կառույցի կիրառությունների կողքին կարելի է հանդիպել դրա այնպիսի յուրահարուկ կիրառությունների, ինչպիսիք են՝ սուբորդինացիայի, արդյունարուկի, արդյունքի, ասոցիացիայի սեռականները, այլև բանաստեղծական ոճին հարուկ սեղմությունը, արտահայտչությունն ու պարկերավորությունը:

Առգոյականական սեռականնով կազմված **կառուծվածքը, որպես լեքսիկասինտակտիկ միավոր**, թարգմանչից պահաջում է, մի կողմից, բառիմաստների և համատեքստի ուշադիր քննություն, մյուս կողմից, թարգմանության լեզվի բառաստեղծական և արտահայտչական հնարավորություններին լիակատար տիրապետում:

N – noun

Ng – noun genitive

Adv – **adverb**

AST – adjective stam

Adj – adjective

comp – comparative

VST – verbstam

NST – nomen stam

NVST - nomen from verbstam

V1p – verb 1 person

V3p – verb 3 person , V3p to be - saitiņa

Vpraes – praesens

Part.praes.

pr.suf. – personal suffix

Ppr – personal pronomen

Rrp – relative pronomen

s - singular

p – plural

dat – dative

acc - accusative

instr. - instrumentale

lok.- lokative

(Գ) Վ.Գևորգյան

(Խ) ՄԽԵրանյան

Գրականություն

John Beekman, John Callow. Translating the Word of God. Russian edition. Noah, St-Peterburg, 1994.

Մ. Աբեղյան. Հայոց լեզվի տեսություն. Հրատարակություն Մելքոնյան ֆոնդի, 1931

Ա. Աբրահամյան. Գրաբարի ձեռնարկ, Լույս, Երևան, 1976

Վ.Առաքելյան, Գրիգոր Նարեկացու լեզուն եվ ոճը, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ Հրատարակչություն, Երևան, 1975

Հ. Ղ. Միրզոյան, Գրիգոր Նարեկացու բառաստեղծական արվեստը. Նաիրի, Երևան, 2006

C.F. D. Moule. An Idiom – Book of New Testament Greek. Cambridge University Press. 1960
Genitiv Case 37 – 43.

Daniel B. Wallace. Greek Grammar Beyond the Basics. Zondervan Publishing House. 1996 An exegetical Syntax of the NT with Scripture, Subject and Greek Word Indexes. BibleWorks Features. Genitiv Case 72 – 137.

J.J.S. Weitenberg. Paralelled Aligned Text and Bilingual Concordance of the Armenian and Greek Version of the Book of Jonah. Rodopi, Amsterdam – Atlanta, GA 1992

Հ. Զ. Պետրոսյան. Հայերենագիրական բառարան. Երևան, «Հայաստան», 1987

Հայոց լեզվի կառուցվածքը. Հայկական ՍՍՀ ԳԱ Հրատարակչություն, Երևան, 1975

Գրիգոր Նարեկացի. Մարեան ողբերգության, աշխարասիրությամբ՝ Պ.Մ. Խաչատրյանի և Ա.Ա. Ղազինյանի, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ Հրատարակչություն. Երևան, 1985

Գրիգոր Նարեկացի. Մարյան ողբերգության, Մկրտիչ Խերանեանի արևելահայերեն թարգմանությամբ. Հայպերհրատ, Երևան, 1960

Գրիգոր Նարեկացի. Մարյան ողբերգության, Տաղեր. Վազգեն Գևորգյանի արևելահայերեն թարգմանությամբ. Սովետական գրող, Երևան, 1979

Sv. Narekas Grigors. Žēlabu grāmata. 2.nodaļa. No senarmēņu val. tulkojusi V.Salmiņa, LU teoloģisks un kultūrvēsturisks rakstu krājums Ceļš, NR. 49, 208 – 213, Rīga, 1997

The function and rendering in Latvian of genitive constructions in the semantic structure of the Book of Lamentations of Gregor from Narek

Summary

This report deals with the semantics of genitive constructions (adnominal genitive) in *Matean Voghberguthean* as well as with the searches for rendering equivalents in Latvian. It is based on the method of paraphrase with one or more transformations – the propositions described by John Beekman and John Callow in their fundamental work *Translating the Word of God*. This method helps to clarify syntactical and logical relations in the word groups and to elucidate the meaning of the phrase. Grammatical construction of adnominal Genitive (nomen regens – nomen rectum) has different functions in the semantic structure of *Matean*. Along with the more traditional semantics instances of the adnominal genitive [Possessive Genitive (Stacakanuthyun-patkaneluthyan), Descriptive Genitive (veraberman), Attributive Genitive /Genitive of Quality, Genitive of Purpose (hatkacman), Genitive of Origin (serman, cagman), Genitive of Source (patcharri), Objective and Subjective Genitive, Genitive of Time, of Place, Genitive of Price /Value /Quantity(paragayakan kirarruthynner teghi, zhamanaki, chap' u k'anaki)], there exist also several less typical meanings (*masnavor ayl imastavorunner*), such as Genitive of Production/ Producer and Genitive of

Subordination in cases where the Genitive is dependent on a noun with implicit verbal idea.